

ÜLEMINEK PUURIVABALE MUNATOOTMISELE EESTIS

Eelised ja hind

Nähtamatud Loomad

Nähtamatud Loomad on 2017. aastal loodud mittetulundusühing, mille eesmärgiks on farmiloomade heaolu tõstmine. Kõik Nähtamatute Loomade seisukohad põhinevad teaduslikul ja tõenduspõhisel maailma-vaatel, väärtustades lisaks loomade healule ka inimeste toimetulekut, tervist, puhast keskkonda ja jätkusuutlikku toidutootmist.

Seisame selle eest, et Eesti loomsete toiduainete tootmine muutuks inim- ja loomasõbralikumaks, suurendades Eesti toidujulgeolekut ja konkurentsivõimet, parendades Eesti inimeste tervist ja vähendades negatiivset keskkonnamõju. Neid eesmarke järgides saame teiste Euroopa riikidega arengutes kaasas käia ja olulisi loomade heaolu aspekte arvestades meie loomakasvatuse konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse tagada.

Euroopa munatootmine on võtnud kindla suuna eemale kanade puurispidamisest

Viimasel aastakümnel on nii Eestis, Euroopas kui ka mujal maailmas toimunud massiline muutus tarbijate ootustes meie toidulauale jõudva toidu päritolu osas. Teadlikkus kasvab ning aina enam tarbijaid ei soovi osta puurispeetavate kanade mune.

Mitmed Euroopa riigid, nagu näiteks Taani, Luksemburg, Austria, Saksamaa, Tšehhi ja Šveits, on otsustanud kanade puurispidamise seaduse tasandil keelustada.

Puurispidamisele on tugevad alternatiivid vabapidamissüsteemide näol, mis on lisaks kõrgemale lindude heaolule ja munade kvaliteedile ka piisava tootmismahuga, et tagada riigis vajalik munakogus.

Lisaks sellele, et kanade puurispidamist seaduse tasandil keelustatakse, on puurikanade munadest loobumine saanud vastutustundliku ettevõtluse märgiks – aina enam toidusektori ettevõtteid annab teada otsusest lähiaastatel puurikanade munade tootmisest, müügist ja kasutamisest loobuda.

Just seetõttu, et massiliselt suuri toidutootjaid ja jaekette on võtnud vastu otsuse mitte toetada kanade puurispidamist, on Euroopa munaturul toimumas suured muutused, mis realiseeruvad suuremalt jaolt aastaks 2025.

Kanad elavad ruumikitsikus tihedalt koos. Igale kanale on ette nähtud ligikaudu A4-suurune ala.

Eesti Muna OÜ, 2023

78% Eesti elanikest soovib, et munakanade puurispidamine ei oleks lubatud (Norstat, 2023)

Puurivabade munade müügi ja kasutamise kiire kasv on olnud viimastel aastatel nähtav nii tarbijaeelistuste uuringutes, jaekettide statistikas, avaliku arvamuste küsitlustes kui meedias.

2024. aasta jaanuaris võttis Riigikogu esimees vastu rahvalgatuse 21 421 inimese digiallkirjaga, kes paluvad keelustada munakanade puurispidamise. See on läbi aegade suurima allkirjade arvuga petitsioon loomade kaitseks Eestis.

Ka Eesti jaekettide müüginumbrid näitavad selgelt, et vabapidamissüsteemidest kanade munade müügi osakaal on aina tõusmas. Rimi vastutustundliku ettevõtlike juhi Katrin Batsi sõnul on viimastel aastatel toimunud märkimisväärne muutus.

“Varem müüsimise peaaegu sajaprotsendiliselt ainult puurikanade mune. Seega, mida rohkem teadlikkust, seda rohkem tarbijaid ning see toob omakorda turule rohkem tootjaid – nõudlus paneb kõik paika. Peab tunnistama, et sedavõrd kiiret suhtumise muutust pole me teiste teadlike valikute puhul märganud.”

Katrin Bats, Rimi vastutustundliku ettevõtlike juht

Puurikanadelt on võetud ära võimalus teha ka kõige lihtsamaid tegevusi – puuris pole neil ruumi kõndimiseks, jooksmiseks ega tiibade sirutamiseks

2023. aastal avaldas ETV “Pealtnägija” Nähtamatute Loomade poolt kogutud videomaterjali Eesti munafarmidest, kus toodetakse 95% Eesti puurikanamunadest. Materjal annab tervikpildi, miks lindude massipidamine puurides neile kannatusi põhjustab – ruumipuudus, vigastused, lindudele heaoluks ebasobivad elutingimused.

Puurikanade munad on kõige intensiivsemal viisil peetavate kanade munad. Kanad elavad kitsastes traatpuurides, kus ühe linnu jaoks on määratud umbes A4 paberilehe suurune traatpõrandaga ala. Ühes puuris on koos mitukümmend lindu. Pinnase asemel, mida kraapida ja kust toitu otsida, on vaid traatpõrand, millel on valus liikuda. Tegevusvõimaluste puudumise ja frustratsiooni tõttu nokivad kanad oma puurikaaslasi. Tihti leiavad kanad piinarikka lõpu, saades stressis liigikaaslaste poolt surnuks nokitud.

Juhtivad loomade heaolu teadlased ja eksperdid rõhutavad, et puuris ei ole kanade heaolu võimalik tagada. Munakanade puurispidamisel on piiratud peaaegu kõik kanade loomuomased tegevused.¹

“Vaid teadmatusse müüri taha pugedes võime veel väita, et kalad meres, linnud metsas või – veelgi enam – koduloomad farmides ei tunne valu ega stressi. Teadustulemused näitavad selgelt, et tunnevad küll. Samaväärselt kui meie. Kui see valu ja stress on inimese põhjustatud, tekib meil vastutus neid kannatusi teadvustada. Ja teha oma parim inimtegevuse tulemusena tekkivate kannatuste leevendamiseks või ära hoidmiseks.”

Tuul Sepp, Tartu Ülikooli loomaökoloogia õppetooli juhataja

Lisaks puurikanade tõsistele heaoluprobleemidele esinevad puuri-süsteemis ka murettekitavad riskid mune tarbivate inimeste tervisele, mis tulenevad intensiivsest tootmissüsteemist. Eraldi väärrib välja toomist salmonelloosi haigestumise risk. 2019. aastal avaldatud Euroopa Toiduohutusameti raporti andmetel puurivaba pidamise osakaalu suurenemine Euroopa Liidus on vähendanud salmonelloosimürgistuste juhtumeid.²

Puuris elanud kanad kaotavad järk-järgult peaaegu kõik oma suled.

*Dava Foods Estonia AS,
2023*

Ettevõtted ei soovi end seostada kanade puurispidamisega

Maailma suurimad toidusektori ettevõtted teevad omapoolseid samme, et mitte seostada end kanade puurispidamisega. Toidukorporatsioonid nagu Nestlé, Unilever, Carrefour, Mondelez International, Hilton, Vapiano, Subway, Elixor Group, ISS, Sodexo, Aramark, Compass Group, Lidl, Aldi ja paljud teised on teatanud, et kõrvaldavad oma tarneahelatest puurisüsteemidest pärinevad munad.

Suund vabapidamisele on olnud aastaid ka Eesti ettevõtete seas populaarne.

Üle poole Eesti jaesektori esindajatest on andnud avaliku lubaduse loobuda puurikanade munade müügist lähiaastate jooksul (Rimi, Lidl, Maxima ja Stockmann aastaks 2025, Prisma aastaks 2026).

“Oleme märganud tarbijate üha kasvavat muret loomade heaolu puudutavatel teemadel. Sellest lähtuvalt oleme teinud otsuse, et lõpetame puurikanadelt pärit munade kasutamise meie ‘Meistrite kvaliteet’ kaubamärgi toodetes. Aastaks 2025 lõpetame puurikanade müügi ka meie poodides.”³

Kristina Mustonen, Maxima Eesti tegevjuht

Lisaks on puurikanamunade kasutamisest otsustanud loobuda veel sadakond Eestis tegutsevat ettevõtet, nende seas Baltic Restaurants Estonia, Vapiano, Hilton Hotell, Pagar Võtaks, Reval Kondiiter, Basiilik, Carmen Catering, Tokumaru, Poke Bowl,

Umami, Subway, Hestia Hotel Europa, Hestia Hotel Ilmarine, Sokos Hotels, Swissotel, Georgi Hotell, NOA, Estonian Burger Factory, Tuljak, Paju Villa, Reval Cafe, McDonald's, Fazer, Nordic Hotel Forum, R-Kiosk ja paljud teised.

Ühes hoones on koos kümned tuhanded linnud.

Linnu Talu OÜ, 2023

Eesti munatootmine on Euroopast maha jäänud

Munatootmises eristatakse nelja erinevat tööstuslikku tootmisviisi:

- kanade puurispidamine
- õrrekanade pidamine
- vabalt pidamine ja
- mahepõllumajanduslikul viisil pidamine.

Õrrekanade pidamine, vabalt pidamine ja mahepõllumajanduslik tootmine on kõik vabapidamissüsteemid ning kogu maailmas laialt kasutuses. Vabapidamissüsteemid tagavad märkimisväärselt kõrgema lindude heaolu, ent on samas piisavalt suure tootmismahuga, et tagada tarbijatele vajalik munakogus mõistliku hinnaga. Eesti tööstuslikus munatootmises on samuti kasutusel kõik neli süsteemi.

Kanade puurispidamise on otsustanud keelustada Taani, Austria, Luksemburg, Saksamaa, Tšehhi, Slovakkia, Belgia regioon Wallonia, Šveits, Bhutan ja Iisrael. Ameerika Ühendriikides on kanade puurispidamine keelustatud kümnes osariigis. Mitmetes teistes riikides on sarnane seadusloomeprotsess veel pooleli.

Puurikanade mune toodetakse Eestis neljas tootmisettevõttes – Dava Foods Estonia AS, Eesti Muna OÜ, Linnu Talu OÜ ning Sanlind OÜ.

Kui teised Euroopa riigid toodavad mune pigem kõrgema heaoluga süsteemides, siis Eestis on endiselt rekordiliselt suur puurikanade

osakaal. Euroopa Komisjoni 2022 aasta kokkuvõtte järgi on Euroopa Liidu keskmises riigis puurikanade osakaal 39,7% kogu munakanade arvust, Eestis elab munakanadest puurides aga lausa 81,3%.⁴

Eestis peetakse munakanu puurides osakaalu poolest keskmiselt kaks korda rohkem kui teistes Euroopa riikides.

Puurivabadest süsteemidest rakendatakse kõige rohkem õrrekanade pidamist. Õrrekanu peetakse hoonesiseselt vabalt. Nad pääsevad puuridest välja ja saavad kasutada hoone erinevaid tasapindu ja õrsi ning neil on võimalus kasutada allapanu ja siblida.

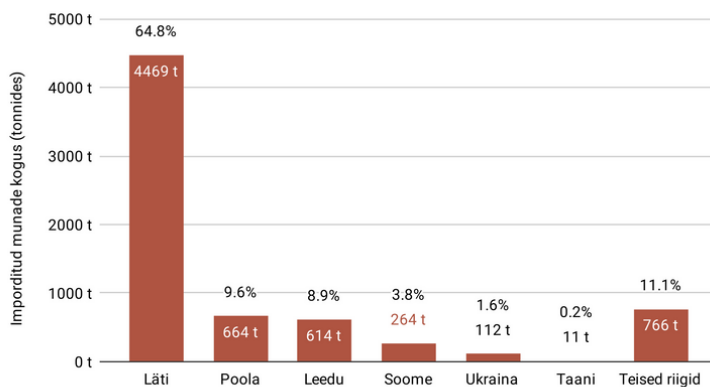

Elusate kanade vahel on vigastatud ja surnud, keda talitajad ei jõua tihti piisava kiirusega kanalast välja viia.

*Dava Foods Estonia AS,
2023*

Läti, Leedu, Poola, Soome ja teised Euroopa riigid on loobumas kanade puurispidamisest, Eesti on üleminekus viimaste seas

Toodangu, impordi ja ekspordi järgi arvestades on Eesti munadega isevarustatuse tase Statistikaameti andmetel aastaid püsinud umbes 50% juures. Impordist pärineb suurim osa Eestis müüdavatest munadest Lätist, aga ka Poolast ja Leedust.⁵

Joonis 1. Eestisse 2023. aastal imporditud munade absoluutarvud ja osakaal päritoluriigi järgi. Allikas: Statistikaamet

Eesti tootjad on teadlikud tarbijate aina kasvavast nõudlusest kõrgema heoluga loomsete toodete järele. Turueelise saavad ettevõtted, kes on suutelised muutunud olukorraga kaasas käima. Tegutsemise poolest on Eesti munatootjad olnud aga võrreldes naaberriikide ja ülejäänud Euroopaga aeglasemad.

Esimese Eesti munatootjana teatas 2023. aasta septembris Eesti suuruselt kolmas munatootja Linnu Talu, et loobub munakanade puurispidamisest ja ehitab oma kanalad täielikult ümber hiljemalt aastaks 2027.⁶

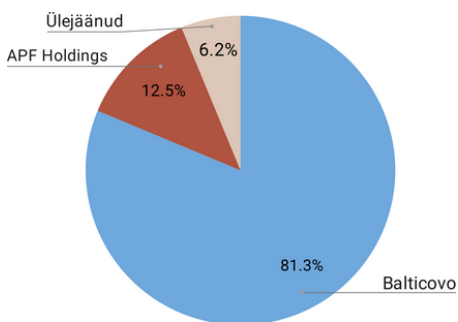

Läti munatootmine on aastaks 2027 sisuliselt puurivaba

Ligikaudu 70% Eestisse saabuvatest importmunadest pärinevad Lätist, kus toimuvad munaturul väga kiired muutused. Põhja-Euroopa suurim munatootja Balticovo Lätis teatas üleminekust puurivabale munatootmisele juba 2021. aasta alguses. Balticovo lõpetab kanade puurispidamise aastaks 2027. Üleminek puurivabale tootmisele Balticovos juba käib ja ettevõtte hindab koguinvesteeringute mahuks 30 miljonit eurot.⁷ Balticovo peab ligikaudu 2,7 miljonit munakana, mis moodustab 81,3% kõigist Läti munakanadest.⁸

“Oleme alustanud väga kindlat teekonda 100% puurivaba munatootmise ja munakanade heaolu parandamise suunas. Usume tõepoolest, et tarbijad hindavad seda.”

Vladimir Mkhitaryan,
Balticovo juhatuse esimees

Joonis 2. Läti munatootjate turuosa protsentuaalselt kanade arvu järgi.
Allikas: Läti Veterinaaramet

Läti suuruselt teine ning Balti-maades tootmismahult kolmas munatootja APF Holdings peab Läti Veterinaarameti andmetel 415 760 munakana ehk 12,5% kõigist Läti munakanadest.⁸ APF Holdings plaanib oma tootmist märkimisväärselt laiendada ning on samuti võtnud ärieesmärgiks pakkuda just õrrekanade mune.⁹

“Eesti tarbijad, kelle jaoks keskkonnateadlikud valikud järjest olulisemad, eelistavad üha rohkem puurikanade asemel õrrekanade mune. Eesti kohalikud tootjad ei suuda seda nõudlust täielikult rahuldada, sest suur osa nende tootmismahust tuleb jätkuvalt puurikanadelt, mida paljud poeketid ja tarbijad peavad täna punaseks lipuks. Meie Eesti külje all Aluksnes asuv munafarm suudab nõudlust leevendada ning pakkuda peaaegu kohalikkude alternatiivi ning Eesti klientidele harjumuspäraseid tooteid.”¹⁰

Jurijs Adamovičs, APF Holdingsi juhatuse esimees

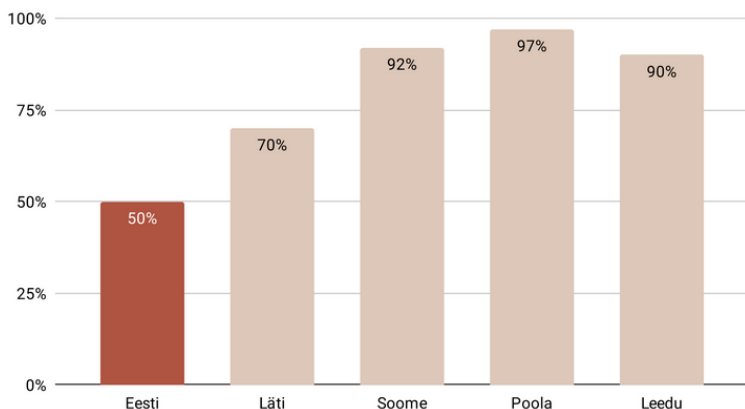
Lätis peetakse 2022. aasta seisuga veel 69% kanadest puurides, kuid see protsent on peatselt kardinaalselt vähenemas ning aastaks 2027 kaob Lätis Balticovo ja APF Holdingsi juhtimisel kanade puurispidamine sisuliselt täielikult ära.

Eesti Muna OÜ, 2023

Leedus on 90% jaeturust lubanud 2025. aastaks puurikanade munade müügist loobuda

Statistikaameti andmetel pärines eelmisel aastal Eestisse imporditud munadest ligikaudu 9% Leedust. Leedus on juba ligikaudu 90% jaeturust lubanud 2025. aastaks puurikanamunad täielikult vabapidamissüsteemidest pärinevate munadega asendada. See tähendab, et 2025. aastal Leedu suuremates poodides (Maxima¹¹, Iki¹², Lidl¹³, Rimi¹⁴, Norfa¹⁵) enam puurikanamune osta ei saa ning tootjad peavad kiirelt olukorraga kohanema ja tootmisviisi muutma. Peale selle on algatusega liitunud umbes 160 Leedu ettevõtet (hotellid, restoranid). Ka Leedu suurim munatootja Groward group on andnud teada plaanist järgmise 3-4 aasta jooksul puurikanamunade tootmine täielikult lõpetada.¹⁶ Seega toimub ka Leedus kanade puurispidamise lõpetamine lähiaastatel.

Joonis 3. Eesti ja lähiriikide jaekettide turuosa, kes loobuvad lähiaastatel puurikanade munade müügist.

Poola ettevõtjad lõpetavad puurikanamunade müügi samuti aastaks 2025

Poolas, kust tuli eelmisel aastal ligikaudu 10% Eestisse imporditud munadest, on algatusega puurikanade munade müük ja kasutamine lähiaastatel lõpetada liitunud koguni 97% jaekettidest, 89% toitlustusest (restoranid, kohvikud), 61% hulgimüüjatest ja 56% hotellidest. Üks Poola suurimatest munatootjatest Aktiv¹⁷ on juba puuride kasutamisest loobunud ning kõik viis Poola suurimat munatootjat teatasid 2020. aastal, et ei tee puurisüsteemidesse enam investeeringuid.

Eesti munatootmine peaks konkurentsivõimeliselt olema puurivaba hiljemalt aastaks 2027

Kõik Eesti lähiriigid ja riigid, kust Eesti mune impordib, lähevad lähiaastatel üle kanade vabapidamissüsteemidele. Põhjamaades ja Lääne-Euroopas ollakse üleminekus veel kaugemal. Eesti munatootjad kaotavad konkurentsivõimeliselt, kui nad ei suuda samuti selleks hetkeks puurivabu mune pakkuda, sest juba täna on üle poolte Eesti kaubandusketid teatanud, et lõpetavad puurikanade munade müügi aastaks 2025. Nõudlus kodumaiste vabapidamissüsteemidest pärit munade järele on märkimisväärselt kõrgem kui pakkumine.

Eestil on vaja seaduse tasandil munatootjaid puuridest loobuma mõjutada, sest tekkinud turuanomaalia kukutab kohalikud munatootjad lähiriikide konkurentsist välja.

Hinnavahe puurikanamunade ja kõrgema heaoluga pidamisviisidest pärinevate õrrekanade munade vahel on umbes 10%

Nõudluse kasvu tõttu on puurispeetavate kanade munade ja kõrgema heaoluga pidamisviisidest pärinevate munade hinnavahe hakanud kokku kuivama. Turule on tulnud suur hulk soodsamaid õrre- ja vabalt peetavate kanade mune. Ligikaudu 70% munade hinna kujunemisest moodustab mitte pidamisviis, vaid sööda hind.

2023. aasta jooksul Nähtamatute Loomade poolt Rimi, Prisma, Selveri, Barbora ja Coopi e-poodide sortimentide põhjal tehtud hinnavõrdlus näitab, et puurikanade ja õrrekanade munade keskmine hinnavahe 10 muna kohta on 7–26 senti.

Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus (RAKE) viis 2023. aasta suvel läbi majandusliku analüüsi selgitamaks, milline oleks kanamunade hinnatõus, kui munakanade puurispidamine Eestis keelustada. RAKE hinnangul jäaks juhul, kui riik üleminekut ei toetaks, munakarbi hinnatõus tarbija jaoks vahemikku 0,55 – 0,59 eurot.¹⁸

Eesti inimesed soovivad näha kiiret muutust

Hiljuti kogu ühiskonda raputanud kaadrid Eesti puurikanamunade tootmise telgitagustest on toonud inimeste ootused kanade puurispidamise keelustamiseks eriti valusalt päevakorda. Algatusel Eestis puurikanalad keelustada on ühiskonna ülevoolav toetus. Rahvaalgatuslik petitsioon puurikanalate keelustamiseks kogus 21 421 digiallkirja. Vajalikud 1000 digiallkirja, et pöördumine Riigikogule esitada, said kokku juba esimese tunniga.

Oleme jõudnud olukorda, kus tarbijate jaoks ei ole enam vastuvõetavad need kompromissid, mis on tehtud tootlikkuse tõstmise nimel farmiloomade heaolu arvelt. Eesti inimesed nõuavad kanade puurispidamise kiiret lõpetamist.

¹ EFSA, 2023. Welfare of laying hens on farm.

² EFSA, 2007. Report of the Task Force on Zoonoses Data Collection on the Analysis of the baseline study on the prevalence of Salmonella in holdings of laying hen flocks of Gallus gallus.

³ Maxima, 2024. Maxima loobus puurikanade munade kasutamisest oma toodetes.

⁴ European Commission, 2023. Eggs - market situation - dashboard.

⁵ Eesti Statistika, 2021. Eestis süüakse mune kaks korda rohkem kui toodetakse.

⁶ Linnu Talu, 2023. <https://linnutalu.ee/et>

⁷ Balticovo, 2021. Baltic Region on the Way to Cage-Free Egg Production.

⁸ Pärtikas un veterinärais dienests (Läti Veterinaaramet), 2024. Reģistrētās dējējvistu novietnes. <https://registri.pvd.gov.lv/cr>

⁹ Äripäev, 2023. APF kaasab raha jätkusuutlike õrrekanamunade tootmise laiendamiseks.

¹⁰ Romet Kreek, 2023. Munadega Eestit vallutav ettevõtte pürgib Läti börsile. Postimees.

¹¹ ESM, 2018. Maxima Grupé Commits To Cage-Free Eggs By 2025.

¹² Iki, 2022. Sustainability report 2022.

¹³ Kevin White, 2016. Lidl extends cage egg pledge globally and to ingredients. The Grocer.

¹⁴ Rimi Baltic. Quality.

¹⁵ NORFA, 2018. „Norfa“ sieks atsisakyti narvuose auginamų vištų kiaušinių. Naujienos.

¹⁶ BNS Spaudos centre, 2021. Kiaušinis – daugiau nei 1000 įvairių baltymų šaltinis.

¹⁷ Maria Madej, 2022. Wiodący europejski producent jaj Eurovo rezygnuje z hodowli klatkowej. Otwarte Klatki.

¹⁸ RAKE, 2023. Munakanade rikastatud puurides pidamise keelustamise mõjuanalüüs. Tartu Ülikool.

info@nahtamatudloomad.ee

+372 5693 7937